

N:o 7.

Ank. till Riksd. kansli den 4 mars 1893 kl. 7 e. m.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3 i anledning af väckt motion om förbättring i de nuvarande pensionsvilkoren i folkskoleläraernes enke- och pupillkassa.

I en till utskottet remitterad motion n:o 113 hafva herrar *E. Hammarlund, F. Berg, A. F. Liljeholm, N. Rosengren, J. Andersson* i Lysvik, *E. Fredholm* i Saleby, *J. Nordin, Joh. Nydahl* och *G. W. Svensson* hemställt, »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida — utan höjning af vare sig statsbidraget eller delegarnes afgifter — en sådan förbättring i de nuvarande pensionsvilkoren i folkskoleläraernes enke- och pupillkassa må kunna ega rum, att dels de lägsta pensionerna beräknas efter belopp, motsvarande 700 kronors delaktighet, dels samtliga pensioner utgå med högre procent af delaktighetsbeloppet än hvad nu är fallet, samt att Kongl. Maj:t ville till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill utredningen kan för-
anleda».

Motionärerna erinra, att enligt gällande reglemente för folkskoleläraernes enke- och pupillkassa pensionen för ensam enka är 20 procent af den lön, efter hvilken tjensten är delaktig i folkskoleläraernes pensionsinrättning, för enka med ett eller flera pensionsberättigade barn 30 procent, för ett ensamt barn 10 procent och för två eller flera barn 20 procent af samma lönebelopp. Då delaktighetsbeloppet från 1892 års början vore lägst 700 kronor, utgjorde pensionen hädanefter i regeln 140 kronor för

ensam enka och 210 kronor för enka med barn, under det att för redan afgångne folkskolelärares enkor pensionen kunde vara lägre än 140 kronor.

Att dessa pensioner äro knappt tillrättade, anse motionärerna ej kunna bestridas. De förslag om pensionernas höjning, som vid flerfaldiga tillfällen inom folkskolelärarecorpsen framkommit, hade städse bemötts dermed, att man först måste låta kassan verka under en del år, så att erfarenhet kunde vinnas, huruvida kassan vore i stånd att bära ökade utgifter.

Sedan kassan nu egt bestånd i 17 år, anse motionärerna tiden vara inne att allvarsamt taga i öfvervägande, huruvida icke en höjning i pensionen kunde ega rum, utan att vare sig statsbidraget eller delegarnes afgifter behöfde höjas. Kassan hade under nämnda tid raskt utvecklats sig. En motionen bifogad tabell utvisade, att under åren 1876—91 af delegarne inbetalts i pensionsavgifter 1,162,821 kronor eller i medeltal 72,676 kronor om året, att till delegarnes enkor och barn under samma tid deremot endast utgått 445,406 kronor eller i medeltal 27,838 kronor om året, och att i följd häraf kassans kapitalbehållning år efter år ökats och vid 1891 års slut utgjorde nära $2\frac{1}{2}$ millioner kronor.

Redan vid 1885 års riksdag hade förelegat en motion om höjning af pensionerna till folkskolelärares enkor och barn, hvilken dock afslagits på den grund, att enligt kort förut verkställd utredning det icke ansetts möjligt för kassan att åtaga sig högre pensioneringsskyldighet.

Sedan dess hade emellertid flere sakkunnige medgifvit, att ett öfverskott verkligen funnes i kassan. Att ett dylikt öfverskott uppkommit, torde hufvudsakligen hafva berott på den omständigheten, att antalet årligen nytillkommande pensionärer i verkligheten uppgått till blott omkring hälften af det vid kassans upprättande beräknade antalet, hvarigenom för hvarje år en oberäknad besparing uppstått. Att detta förhållande ej framgått af den för 1885 års riksdag framlagda utredningen af kassans ställning, hade berott derpå, att i denna utredning kassans förpligtelser beräknats till alltför höga belopp.

Då motionärerne grundat sin framställning väsentligen på den berättelse, som afgifvits af de af Kongl. Maj:t förordnade revisorer, som verkställt granskning af folkskolelärares enke- och pupillkassas förvaltning och räkenskaper för treårsperioden 1888—90, torde utskottet bära återgifva de delar af nämnda berättelse, som angå de nu föreliggande frågorna.

Revisorerne yttra i sin den 18 augusti 1891 till Kongl. Maj:t afgifna berättelse bland annat följande:

»Revisorerna anhålla att i första rummet få yttra sig rörande en fråga, som enligt deras åsigt är af största vikt för kassans delegare, nemligen om en noggrann utredning af kassans ställning ur försäkringsteknisk synpunkt, grundad på statistiskt material, hemtadt från sjelfva området för kassans verksamhet.

Denna fråga har ingalunda varit främmande för föregående revisorer af folkskolelärnarnes enke- och pupillkassa. Redan i en af de första revisionsberättelserna framhölls önskvärdheten af en beräkning öfver kassans ställning, och gjordes underdånig framställning om föranstaltande af en sådan beräkning, men denna framställning föranledde ej till någon åtgärd från Eders Kongl. Maj:ts sida.

1885 års revisorer inskränkte sig därför till att föreslå, att Eders Kongl. Maj:t täcktes låta vidtaga lämpliga åtgärder för att en fortlöpande och så vidt möjligt fullständig statistik måtte efter en för ändamålet lämplig plan blifva inom folkskolelärnarnes pensionsinrättning utarbetad såsom grundval för kommande vetenskapliga kalkyler. Icke heller detta förslag lyckades vinna Eders Kongl. Maj:ts nådiga bifall, måhända därför att ingen närmare utredning rörande behovet af en sådan statistik förebragtes af revisorererna.

För att afhjelpa denna brist upptogo 1888 års revisorer förslaget ånyo i oförändrad form, denna gång försedt med en utförlig motivering. Nämnda revisorer framhöllо dervid särskildt, att det för bedömandet af en pensionskassas ställning i försäkringstekniskt hänseende icke vore nog att veta, att de vetenskapliga beräkningarna såsom sådana vore exakt utförda, utan att dessutom de statistiska data, på hvilka dessa beräkningar byggts, borde vara afpassade just efter de förhållanden, som gälde för kassans delegare och pensionärer, men att vid enke- och pupillkassans inrättande statistiska data af dessa slag i flera fall ej funnits att tillgå, och därför andra sådana måst användas, hvilkas öfverensstämmelse med de förra vore tvifvelaktig. Dels vore nemligen folkskolelärnarnes lefnadsförhållanden i flera afseenden ur sanitär synpunkt gynsamma, hvaraf syntes följa, att deras medellifslängd borde vara relativt stor, dels vore åldersskillnaden mellan man och hustru inom folkskolelärarecorpsen antagligen mindre än inom de samhällsklasser, från hvilka vid beräkningarnes utförande statistiska data blifvit hemtade, hvilka båda omständigheter kunde bidra till minskning af riskernas storlek. Härtill komme äfven, att inom folkskolelärarecorpsen lärarinnornas antal syntes ega en tendens att ökas på bekostnad af lärnarnes, hvarigenom antalet enkor och följaktligen kassans förpligtelser möjligen kunde komma att blifva mindre, än som från början beräknats. Det syntes sålunda förefinnas en möjlighet, att delegarnes afgifter kunde något sänkas eller pensionerna något höjas, men för att komma till visshet härom fordrades först och främst, att en statistik rörande kassan efter en för ändamålet lämplig plan utarbetades. Med afseende på sättet för utförande af detta arbete ansågo revisorererna, att detsamma borde ske successivt, enär eljest materialet skulle blifva så stort, att dess bearbetande blefve så godt som omöjligt.

Detta revisorerernas förslag om utarbetande af en statistik remitterades af Eders Kongl. Maj:t till direktionen öfver folkskolelärnarnes pensionsinrättning, hvilken i sin ordning beslöt att angående denna sak inhemta prof. D. G. Lindhagens mening. I ett den 29 november 1888 afgifvet utlåtande redogjorde bemälda professor för sin uppfattning af frågan, hvilken i flera punkter skilde sig från revisorerernas. Särskildt sökte prof. Lindhagen bemöta de skäl, som revisorererna anfört till stöd för sin åsigt, att några extra förmåner skulle kunna beviljas kassans delegare eller pensionärer. Med afseende åter på sjelfva revisorerernas förslag om utarbetande

af en statistik för kommande vetenskapliga kalkyler, ansåg prof. Lindhagen ett sådant arbete vara af intresse icke blott för sjelfva kassan, utan äfven för den allmänna statistiken, ehuru han höll före, att detsamma icke behöfde utföras successivt, utan möjligen kunde verkställas på en gång, sedan uppgifter för minst 10 år blifvit insamlade.

Med nära anslutning till prof. Lindhagens sålunda uttalade åsigt förklarade direktionen öfver folkskolelärares pensionsinrättning i ett den 14 januari 1889 afgifvet underdånigt utlåtande, att föga anledning syntes förefinnas till några förhoppningar om bättre vilkor för kassans delegare eller pensionärer. Hvad åter anginge den föreslagna statistiken, hade direktionen låtit utarbета några tabeller, hvilka borde kunna lemna svar på vissa af revisorernas frågor; för att afgöra frågan om lärarnes medellifslängd behöfdes åter en komplettering af de primäruppgifter, hvilka inkommit till kassan. Direktionen förklarade sig därför villig att låta infordra nya uppgifter rörande tiden för dödsfallen inom lärarecorpsen, i sammanhang med arbeten för uppläggande af de nya liggare för enke- och pupillkassan, hvilka snart skulle blifva behöfliga. Sedan dessa uppgifter inkommit, skulle direktionen låta upprätta en mortalitetsstatistik och derefter till Eders Kongl. Maj:t inkomma med de yttranden och förslag, hvartill 1888 års revisionsberättelse kunde föranleda.

Till denna framställning gaf Eders Kongl. Maj:t sitt nådiga bifall och anvisade den 12 april 1889 en summa af 3,000 kr. dels till uppläggande af de förut omnämnda nya liggarne, dels till utarbetande af en mortalitetsstatistik. Enligt meddelande af kassans kamrerare är denna mortalitetsstatistik, sammanfattad i 5 tabeller, nu afslutad och skulle redan hafva blifvit för Eders Kongl. Maj:t framlagd, om icke tillfälliga omständigheter förorsakat ett dröjsmål. Tabellerna hafva äfven af kamreraren benäget ståtts till revisorernas förfogande.

Af det föregående framgår att, sedan 1888 års revision afgaf sitt underdåniga förslag om utarbetande af en statistik för enke- och pupillkassan, åtskilliga statistiska tabeller blifvit genom direktionens försorg upprättade, hvilka hänföra sig till de af nämnda revisorer berörda frågorna, och då undertecknade ansett sig böra taga under ompröfning frågan om en utredning af kassans ställning i syfte att utröna, om möjligen några bättre vilkor skulle kunna beredas kassans delegare eller pensionärer, har det tillhört dem att i första rummet taga kännedom om dessa tabeller. Revisorerna anse nemligen, att om, såsom af direktionens underdåniga utlåtande af den 14 januari 1889 synes framgå, de omnämnda statistiska tabellerna gifva tillförlitliga svar på de af 1888 års revision mer eller mindre direkt framställda frågorna, en ganska god ledning för bedömande af kassans ställning är gifven.

De ifrågavarande tabellerna äro:

a) *bilagor till direktionens underdåniga utlåtande af den 14 januari 1889:*

Tab. A. Antalet gifta folkskolelärare med fördelning efter både mannens och hustruns ålder vid giftermålets ingående, m. m.

Tab. B. Summariska uppgifter rörande lärarnes och deras hustrurs ålder vid giftermålets ingående, äfvensom rörande medelåldern härför.

Tab. C. Antalet lärare och lärarinnor 1878 och 1888, äfvensom proportionen mellan lärare och lärarinnor vid dessa båda tidpunkter.

b) tabeller, hörande till den under åren 1889—1891 utarbetade mortalitetsstatistiken:

Tab. I. Antalet dödsfall, fördelade på olika åldrar af såväl i tjänst varande som pensionerade folkskolelärare åren 1876—1889.

Tab. II. Antalet dödsfall, fördelade på olika åldrar af såväl i tjänst varande som pensionerade folkskolelärarinnor åren 1876—1889.

Tab. III. Antalet dödsfall, fördelade på olika åldrar af såväl i tjänst varande som pensionerade folkskolelärare och lärarinnor under åren 1876—1889.

Tab. IV. Antalet dödsfall, fördelade på olika åldrar af hustrur till i tjänst varande och pensionerade folkskolelärare, äfvensom af pensionerade enkör under åren 1880—1889.

Tab. V. Antalet såväl i tjänst varande som pensionerade folkskolelärare och lärarinnor, fördelade efter deras ålder år 1890.

De hufvudsakliga frågor åter, hvilka 1888 års revisorer önskade besvarade, äro så vidt undertecknade kunnat finna följande:

1. *Har antalet af kassans delegare visat sig vara större eller mindre än som från början beräknats?*

Denna fråga synes kunna omedelbart besvaras genom jämförelse mellan en uppgift i direktionens sista årsberättelse och lektor Hultmans beräkningar vid kassans bildande, hvilka beräkningar af kamreraren benäget blifvit ställda till revisorernas förfogande. Enligt direktionens berättelse uppgick nemligen antalet delegare vid 1890 års slut till 4,248, under det att enligt bilagan I till Hultmans beräkningar delegarnes antal borde hafva varit 4,882. Då emellertid enligt bilagan II till samma beräkningar i detta antal äro inbegripna de lärare, som 1876 voro ogifta och 1890 ännu antogos kvarstå i tjänst, och då antalet af dessa är för revisorerna obekant, kan något svar på denna fråga ej lemnas.

2. *Är det antagligt att lärarinnornas antal kommer att tillväxa på bekostnad af lärarnes?*

För besvarande af denna fråga hafva revisorerna tagit kännedom om ofvan citerade tabell C, af hvilken framgår, att lärarinnornas antal under tiden 1878—1888 ökats från 372 till 905, under det lärarnes antal samtidigt tillväxt från 3,416 till 4,088. Det visar sig således, att lärarinnornas antal tillväxt ojemförligt hastigare än lärarnes. Efter hvilken lag denna lärarinnornas tillväxt framdeles antagligen kommer att ske, kan emellertid ej med tillhjälp af de anförda siffrorna ensamma afgöras, och ofvanstående fråga kan således icke med nu tillgängliga uppgifter besvaras.

3. *Är medellifslängden inom folkskolelärarecorpsen större än inom den samhällsklass, för hvilken den vid beräkningarnas uppgörande använda mortalitetstabellen gälde?*

En god ledning vid besvarandet af denna fråga tyckes vid första påseendet vara gifven genom en uppgift i den ofvan citerade Tab. I. Der angifves nemligen medellifslängden för tjänstgörande och pensionerade folkskolelärare under tiden 1876—1889 hafva uppgått till 52,543 år. Finge man nu antaga, att en folkskolelärare vid tillträdet af ordinarie tjänst varit i medeltal 25 år, skulle folkskolelärarnes återstående medellifslängd vid 25 års ålder vara omkring 27 $\frac{1}{2}$ år. Då emellertid återstående medellifslängden vid 25 års ålder för Sveriges manliga befolkning i allmänhet utgjort 38,7 år, skulle således medellifslängden för en

folkskolelärare vara mera än 11 år kortare än för Sveriges manliga befolkning i allmänhet. Detta resultat är naturligtvis alldeles orimligt; vid en närmare granskning visar det sig också, att det tal, som i Tab. I beräknats, icke är medellifslängden i befolkningsstatistisk mening, utan i stället de afidnes medelålder.¹ Men då de afidnes medelålder i olikhet mot medellifslängden icke är uteslutande beroende af mortalitetsförhållandena, utan äfven af den rent tillfälliga proportionen mellan de olika åldersklassernas styrka, så kan denna storhet tydligen icke användas vid en jmförelse mellan mortalitetsförhållandena hos två olika samhällsklasser.

Revisorerna hafva äfven försökt, om man ej möjligen med tillhjälp af Tab. I och V skulle på samma sätt som inom befolkningsstatistiken kunna erhålla antagliga mortalitetskoefficienter för olika åldrar och sedermera jmföra dessa med allmänna enke- och pupillkassans dödlighetstabell, hvilken af Hultman blifvit använd, men detta försök har, som redan på förhand kunnat anas, icke ledt till något användbart resultat.

4. *Är åldersskillnaden mellan lärarne och deras hustrur i medeltal mindre än den åldersskillnad, som lagts till grund för de ursprungliga beräkningarna?*

Af Tab. B. framgår, att förstnämnda åldersskillnad i medeltal utgör 3,4 år, under det att Hultman vid sina beräkningar antagit en åldersskillnad af 5 år. Emellertid är att märka, att Hultman efter de för revisorerna tillgängliga beräkningarnas fullbordande verkställt en korrektion med användande af en mindre åldersskillnad, hvarigenom det som behöfligt beräknade statsanslaget minskats med 11,000 kr. Då det för revisorerna är obekant, huru stor denna mindre åldersdifferens varit, kan något svar på den framställda frågan icke lemnas.

Granskar man de svar, som blifvit gifna på ofvanstående frågor, finner man, att de för revisorerne tillgängliga statistiska tabellerna icke gifva någon tillförlitlig upplysning om hurudan kassans ställning ur försäkringsteknisk synpunkt för närvarande är, särskildt därför att den viktigaste frågan, nemligen den om lärarnes medellifslängd, alls icke kan med tillhjälp af tabellerna besvaras.

Deremot hafva revisorerna nästan omedelbart ur matrikeln lyckats erhålla uppgifter, hvilka sätta dem i stånd att direkt kontrollera en af de väsentligaste faktorerna vid Hultmans beräkningar, nemligen den, med tillhjälp af hvilken han bestämt antalet ärligen nytillkomna pensionerade enkor. Hultman har nemligen antagit, att för hvarje tusental vid ett visst års slut befintliga delegare under det närmast följande året tillkomma 18,5 pensionerade enkor. Genom en enkel division hafva deremot revisorerna funnit, att talet 18,5 för år 1888 bör utbytas mot 9,7, för 1889 mot 9,5 och för år 1890 mot 8,5, således i medeltal för alla tre åren 9,2, det vill säga endast hälften af det tal, som Hultman användt. Hvilken betydelse denna olikhet mellan Hultmans antagande och verkliga förhållandet eger, framgår tillräckligt tydligt deraf, att enligt Hultmans beräkning år 1890 bort finnas 939 pensionerade enkor, under det att deras verkliga antal vid 1890 års slut uppgick blott till 338. Då nu Hultmans beräkning af pensioneringskostnaden

¹ Hvilken stor skillnad förefinnes, icke blott i begreppet utan äfven i verkligheten, mellan medellifslängd och de afidnas medelålder, framgår deraf, att för Sveriges manliga befolkning i allmänhet under decenniet 1871—1880 medellifslängden räknad från födelsen utgjorde 45,3 år, under det de afidnas medelålder uppgick till blott 31,8 år.

för ett visst år verkstälts så, att enkornas antal multiplicerats med 120 kr., och den sålunda erhållna summan, för att äfven inbegripa kostnaden för barnpensionerna, ökats med 20 %, så följer deraf, att den beräknade pensioneringskostnaden för år 1890 utgjort 135,216 kr. Minskas denna summa med den ofvan omnämnda korrektionen, hvilken för år 1890 icke torde betydligt skilja sig från genomsnittstalet 11,000 kr., återstår omkring 124,000 kr. Då nu enligt pensionsregleringen för år 1890 den verkliga pensioneringskostnaden utgjort i rundt tal 55,000 kr., så följer deraf, att den beräknade pensioneringskostnaden öfverstigit den verkliga med 69,000 kr., d. v. s. mer än hela det nuvarande statsbidraget. Nu är det visserligen tänkbart, att å andra sidan de beräknade inkomsterna vid en närmare undersökning visat sig hafva understigit de verkliga, särskildt därför, att retroaktivafgifterna blifvit afskaffade, men denna skilnad lär icke rimligtvis kunna uppgå till 69,000 kr.

Huru härmed än förhåller sig, torde det vara klart, att det för kassans delägare är af största vikt att erhålla kännedom om kassans verkliga ställning med afseende på dess förpligtelser och dess påräkneliga inkomster, så att icke dem ovetande flere 10,000-tal kronor årligen kunna ändamålslost samlas i kassan, under det enkorna i ett stort antal fall måste åtnöja sig med ett så knappt årligt understöd som 80, 100 eller 120 kronor. Vål är det sant, att prof. Lindhagen 1879 genom en på helt annan väg, än den af Hultman använda, utförd beräkning fann, att årliga öfverskottet blott torde blifva omkring 8,000 kronor, men hvilken ringa betydelse bör tillmätas detta tal, framgår deraf, att prof. Lindhagen i sin beräkning antog bland annat, att medelpensionen är 165 kr., och att alla delägarna i kassan ingå giftermål. Också var prof. Lindhagens utredning egentligen blott afsedd att besvara frågan, om kassan vore i stånd att uppfylla sina förpligtelser, och icke om afgifterna kunde minskas eller pensionerna höjas.

Revisorerna föreslå därför i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föranstalta om en noggrann utredning af folkskolelärares enke- och pupillkassas ställning i försäkringstekniskt hänseende.

Att undertecknade till fullo dela föregående revisorers åsigt, att nämnda utredning bör grundas på vederbörligen bearbetadt statistiskt material, hemtadt från sjelfva området för kassans verksamhet, torde af det föregående vara klart. Denna bearbetning bör, enligt revisorernas åsigt, i första rummet afse upprättande af en mortalitetstabell för lärarne och om möjligt äfven för deras hustrur samt härledande af vissa tal, som hänföra sig till lärarnes giftermåls- och familjeförhållanden.

Då de statistiska tabellerna, som blifvit genom direktionsens försorg utarbetade, till större delen afse just lärarnes mortalitets-, giftermåls- och familjeförhållanden, hafva revisorerna undersökt, huruvida de äro tillräckliga för att derpå grunda vetenskapliga kalkyler. Revisorerna hafva dervid funnit, att tabellerna A och B visserligen innehålla några uppgifter rörande delegarnes giftermåls- och familjeförhållanden, hvilka vid kalkylerna kunna komma till användning, men att flera andra lika viktiga uppgifter saknas, t. ex. rörande åldersskilnaden i medeltal mellan delegaren och yngsta barnet samt mellan delegarens hustru och yngsta barnet. Hvad åter angår mortalitetsstatistiken, så innehålla tab. I och IV visserligen antalet observerade dödsfall inom olika åldersklasser bland lärarne och deras hustrur, men deremot saknas de för en mortalitetstabells utarbetande lika

viktiga uppgifterna rörande antalet under observationstiden genomledda år inom olika åldersklasser, hvilka uppgifter äro ojemförligt mycket svårare och besvärligare att erhålla. Enligt revisorernas åsigt utgöra således de genom direktionens försorg utarbetade tabellerna en mycket obetydlig del af den statistik, som för utredande af kassans ställning är behöflig.

Revisorerna föreslå därför i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes låta vidtagna åtgärder för utarbetande, efter en för ändamålet lämplig plan, af en statistik för folkskolelärares enke- och pupillkassa, för att användas vid den utredning af kassans ställning, hvarom revisorerna i det föregående gjort underdånig framställning.

Under förutsättning af Eders Kongl. Maj:ts nådiga bifall till Riksdagens i en föregående punkt omnämnda framställning¹, komma alla enkor efter i tjänst varande lärare, hvilka från och med 1892 pensioneras, att för egen del erhålla minst 140 kr. årligen. Deremot bibehålles naturligtvis pensionen oförändrad för de redan pensionerade enkorna, och kan blifva mindre än 140 kr. för de enkor efter pensionerade folkskolelärare, hvilka hädanefter erhålla pension.

Af den ofvan meddelade tabellen framgår, att vid 1890 års slut funnos 20 pensionerade enkor, hvilka för egen del erhöilo blott 80 kr., 12 enkor, som för egen del erhöilo blott 100 kr., och 234 enkor, som för egen del erhöilo blott 120 kr., men då dessa enkepensioner synas revisorerna vara med hänsyn till nuvarande lefnadskostnader ytterst knappt tilltagna, hemställa de, att, om kassans tillgångar sådant medgifva, minimipensionen för ensam enka måtte bestämmas till 140 kr. och för enka med barn eller endast barn i proportion härtill. Till § 21 skulle således göras ett tillägg af ungefär följande lydelse:

Öfvergångsstadgande.

För de enkor med eller utan barn, som erhållit eller framdeles komma att erhålla pension efter ett delaktighetsbelopp understigande 700 kr., beräknas pensionernas storlek från och med den 1 januari 1892, som om delaktighetsbeloppet varit 700 kr.;

och ett liknande tillägg borde göras till § 22. Den årliga kostnaden för den föreslagna höjningen af de lägre pensionerna skulle enligt revisorernas beräkning till en början uppgå till omkring 8,000 kr., under de närmast följande åren möjligen något litet ökas, men sedan småningom år från år minskas. Då nu å andra sidan kassan dels synes hafva gjort betydliga besparingar på det ursprungliga statsanslaget, dels under åren 1886—1891 åtnjutit ett extra tillskott af 7,500 kr., synes det revisorerna som om förhöjningen skulle kunna beviljas, äfven innan den af revisorerna föreslagna noggranna utredningen af kassans ställning afslutats.»

¹ Detta bifall lemnades genom utfärdandet af Kongl. kungörelsen den 5 oktober 1891.

Sedan Kongl. Maj:t infortrat direktionens utlåtande med anledning af revisorerne framställning hade direktionen, som ansett angeläget att inhemta yttrande af någon med lif försäkrings- och pensionsväsendet i allmänhet fullt förtrogen person, för sådant ändamål vändt sig till inspektören öfver försäkringsanstalterna professor A. Lindstedt, som under de senare åren biträdt kassan med utredningar af omförmälda slag. Denne hade i sitt utlåtande härom bland annat anfört: »Utan att direkt påstå, att kassans ställning vore så fördelaktig, att förbättringar i de nuvarande pensionsvilkoren kunde ernås, synas dock de af revisorerne anförda siffror och skäl hänvisa på en sådan möjlighet». Enligt en af honom gjord öfverlagsberäkning skulle kassan vid 1890 års slut haft ett kapitalöfverskott af nära en million kronor, varande dock, enligt professor Lindstedts förklaring, det dervid erhållna resultatet »högligen osäkert».

I sitt till Kongl. Maj:t den 24 mars 1892 afgifna utlåtande anför direktionen följande:

»Instämmande i hvad professor Lindstedt i sitt utlåtande anfört och med erinran tillika att, enligt hvad nådiga brevet den 15 oktober 1875 utvisar, statsanslaget till kassan är af Riksdagen anvisadt att utgå endast så länge sådant finnes för anstalten behöfligt, får direktionen i anledning af hvad revisorerne i nyssberörda hänseende anfört, underdånigst hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes i nåder bemyndiga direktionen dels att åt professor Lindstedt uppdraga ej mindre att verkställa den af revisorerne begärda utredningen af kassans ställning i försäkringstekniskt hänseende än äfven att utföra den för en sådan utredning erforderliga bearbetningen af det befintliga statistiska materialet, dels att efter den plan, som efter samråd med bemälda professor kan blifva upprättad, från och med år 1893 utarbete en fortlöpande statistik öfver kassan och dess delegare att läggas till grund för framtida dylika beräkningar, dels ock att framdeles till Eders Kongl. Maj:t inkomma med underdånig framställning om anvisande af ersättning ej mindre till professor Lindstedt för hans omförmälda arbeten än äfven för det årligen återkommande statistiska arbetet.» — — — —

»Den af revisorerne genom det vid § 21 föreslagna öfvergångsstädgande ifrågasatta förhöjning från och med den 1 januari 1892 i pensionerna för de enkor med eller utan barn, som erhållit eller framdeles komma att erhålla pension efter delaktighetsbelopp, understigande 700 kronor, har direktionen i betraktande deraf att en dylik pensionsförhöjning otvifvelaktigt skulle komma att från pensionstagare inom öfriga af direktionen förvaltade inrättningar framkalla liknande anspråk samt såsom icke öfverensstämmande med ofvan berörda af Riksdagen vid beviljande af statsbidraget till folkskolelärares enke- och pupillkassa meddelade bestämmelser ansett

sig icke kunna förorda. Ett dylikt medgifvande skulle äfven med all sannolikhet hafva till följd att, om i en framtid det lägsta delaktighetsbeloppet höjdes t. ex. till 800 kronor, en motsvarande pensionsförhöjning skall påyrkas för dem, som då pensionerats eller skulle pensioneras efter lägre delaktighetsbelopp.»

Kongl. Maj:ts till svar härå den 10 sistlidne juni aflåtna skrivelse till kassans direktion innehåller, att Kongl. Maj:t, som ansett den af revisorerne väckta frågan om anställande af en utredning af kassans ställning i försäkringstekniskt hänseende tills vidare böra anstå, och som redan meddelat föreskrift om årlig inventering af värde- och säkerhetshandlingar, funnit revisorerne i öfrigt gjorda framställningar icke föranleda någon åtgärd.

Med erinran att revisorerne ofvan omförmälda förslag sålunda af Kongl. Maj:t för närvarande lemnats utan afseende och med uttalande af den öfvertygelse, att kassans ställning är sådan, att förbättringar i de nuvarande pensionsvilkoren kunna ernås, förklara motionärerna, att de för närvarande inskränka sina önskningsmål till följande tvenne:

1) att minimipensionen höjes till belopp, motsvarande 700 kronors delaktighet,

2) att en allmän förhöjning i pensionsbeloppet eger rum enligt följande grunder:

för ensam enka från 20 till 25 procent,

för enka med barn från 30 till 37 $\frac{1}{2}$ procent,

för ett ensamt barn från 10 till 12 $\frac{1}{2}$ procent,

för två eller flere barn från 20 till 25 procent.

Derigenom skulle ensam enka erhålla en pension af minst 175 kronor och enka med barn minst 263 kronor.

Förverkligandet af det förra önskemålet skulle, såsom revisorerne framhållit, medföra en ökad utgift af omkring 8,000 kronor. Den senare reformen skulle vålla en förhöjning i pensionsutgifterna med en fjerdedel eller för närvarande omkring 15,000 kronor.

Motionärerna hålla emellertid före, att under alla omständigheter en utredning bör föregå såväl den ena som den andra förändringen i reglementet.

Utskottet anser motionärernas yrkande berättigadt och vill för sin del understödja detsamma. De skäl, som därför finnas anförda såväl i motionen som i den af folkskolelärarynkes enke- och pupillkassas revisorer afgifna berättelsen synes utskottet fullt öfvertygande i afseende å billigheten af den önskade förhöjningen af de nu utgående pensionerna.

Det kan enligt utskottets mening icke förnekas, att de pensionsbelopp, som nu utgå, äro otillräckliga för att bereda ett knappt lufsuppehälle, framför allt i de fall, då pensionerna utgå på grund af lägre delaktighetsbelopp än 700 kronor.

Med anledning af den erinran, som af direktionen för ifrågavarande kassa framstälts derom, att det af Riksdagen beviljade anslaget anvisats att utgå endast så länge det finnes för kassan behöfligt, vill utskottet uttala den mening, att en minskning af detsamma icke synes vara med billighet öfverensstämmande och ej heller torde komma att från Riksdagens sida ifrågasättas. Om kassans nuvarande tillgångar, såsom antagligt är, befinnas större än som erfordras för bestridande af nu stadgade pensioner, anser utskottet därför, att öfverskottet bör komma delegarne till godo genom höjda pensioner.

Då emellertid en noggrann utredning måste föregå hvarje beslut i sådan rigtning, anser utskottet att en utredning bör så snart som möjligt företagas och att ett uppskof härmed så mycket mindre bör förekomma, som densamma antagligen kräfver rätt mycket arbete, hvarföre i alla händelser motionärernas syfte först efter någon tid kan genomföras.

De betänkligheter, hvilka direktionen uttalat i afseende å höjande af beloppen för de pensioner, som utgå på grund af lägre delaktighetsbelopp än 700 kronor kan utskottet ej dela. Då den afsedda förhöjningen be-tingas å ena sidan deraf, att pensionerna i och för sig måste anses alldeles otillräckliga för det allra tarfligaste lufsuppehälle, och å andra sidan deraf, att den ökade kostnaden kan bestridas af kassans tillgångar utan höjning af dit ingående bidrag eller afgifter, så kan en förbättring af de ifrågavarande obetydliga pensionerna icke gifva något berättigande åt anspråk från delegare i pensionsinrättningar, der dessa förutsättningar icke äro för handen.

Utskottet har icke förbisett, att dessa frågor nyligen varit föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, men då den uppfattning synes hafva gjort sig gällande, att initiativet till reformer af nu ifrågavarande beskaffenhet böra utgå från Riksdagen, har nämnda omständighet icke hos utskottet föranledt någon tvekan om lämpligheten deraf, att frågan genom Riksdagen ånyo underställes Kongl. Maj:ts pröfning.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet, i enlighet med motionärernas yrkande, hemställa

att kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida — utan höjning af vare sig statsbidraget eller delegarnes afgifter — en sådan förbättring i de nuvarande pensionsvilkoren i folkskolelärnarnes enke- och pupillkassa må kunna ega rum, att dels de lägsta pensionerna beräknas efter belopp, motsvarande 700 kronors delaktighet, dels samtliga pensioner utgå med högre procent af delaktighetsbeloppet än hvad nu är fallet, samt att Kongl. Maj:t ville till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 3 mars 1893.

På utskottets vägnar:

G. F. ÖSTBERG.

Reservation

af herr *G. F. Östberg*.

Herr *L. Dahlstedt* har begärt få antecknad, att han varit af sjukdom förhindrad att deltaga i behandlingen af detta ärende.
